

Runer frå utgravingane i Trondheim bygrunn 1971–94

Med eit tillegg av nyfunne innskrifter elles frå byen (N774–N894)
Av Jan Ragnar Hagland

(Manus til "Norges Innskrifter med de yngre Runer" (NIyR) bind 7)

KJØPMANNSGATA 20-26 (FOLKEBIBLIOTEKSTOMTA)

V. INNSKRIFTER MED RISTARFORMEL

[**826**] N-31495. (Tidlegare omtala: Hagland 1986: 47; 1990b: [41]; 1994c: 260, 265; NIyR VI: 176 (omtala som A169).)

Innskrifta står på ei treflis som tydeleg er sprekt av eit større trestykke. Flisa er 192 mm lang, 6-13 mm brei og 6 mm tjukk. Den bevarte delen kan ha vore del av eit større runekjevle ettersom flisa er avbrotten i eine enden. Innskrifta er gjort etterat flisa er sprekt av eit større trestykke, ettersom høgda på runene er avpassa etter den forma flisa no har. Funnet vart gjort i 1975, felt FK, hovudfase 5. Det tilseier ei datering av funnkonteksten til ein gong i første halvdel av 1100-talet. Det er runer på ei side av flisa, på den andre er det to tilfellelege snitt som ikkje kan oppfattast som runer. Innskrifta er 180 mm lang. Ho tek til i god avstand frå kanten i den breiaste enden og sluttar i brotkanten. Det er ikkje spor av fleire runer etter r. 46, men veden er avskala så det kan ikkje utelukkast at innskrifta opphavleg har halde fram etter brotkanten. Runene er 6-13 mm høge. Nedre del av r. 35-37 er borte på grunn av avskaling i veden, elles er runene godt bevarte, skarpe og finne i risset.

R. 2, 11 og 33 (**u**) er forma som stav med kvist nokså rett dregen ned frå toppen.

R. 30 har derimot tydeleg dregen boge. R. 4, 5, 10, 19, 22, 24, 29, 32 og 40 (**r**) har alle opne bogar. Øvre del av bogen på r. 32 er elles tapt ved avflisinga i kanten av pinnen. R. 8, 17 og 42 (**s**) er alle punkterte i enden. Slik r. 31 er bevart i dag, er det vanskeleg å avgjera sikkert om det har vore punktering eller ei. Ved tidlegare lesingar (1984) syntest ikkje dette å vera problematisk, så teiknet er gjeve som **e** her. R. 36 har vél bevart kvist nær noverande toppunkt av staven. Ein liten rest av ein nedre parallell kvist er òg synleg inst ved staven. Runa er såleis utan atterhald lesen som **o**. R. 38 har bevart ein del av staven. Nedre del er utydeleg. Frå staven går eit svakare riss ned til høgge. Dette snittet er tydeleg nok ved gransking under stereolupe og må oppfattast som del av runa, som såleis må ha hatt form som **n**. Ordskilja mellom r. 4 og 5, 9 og 10, 14 og 15, 19 og 20, 22 og 23, 25 og 26, 29 og 30 har alle to punkt.

I N I R : R T I ' 1 : R N T I R : P T ' I R : * I R : I R † : P I

i u a r : r æ i s t : r u n a r : p æ s a r : h e r : e r o : p a

†R: N †R: N †R †Y †(?) † †R † † † †[--
e r : u e r : u a r o m n (?) þ o r s t æ i n [--

Ívarr reist rúnar þessar (er) hér eru þá er vér várum á (?) Þorstein[--
`Ivar rista desse runene (som) her er, då vi var på(?) Torstein[--'

Den språklege samanhengen tyder på at innskrifta har hatt eit framhald som no er tapt. Vi har klart og greitt å gjera med den vanlege ristarformularen, som i dette tilfellet har vore utvida med eitt eller anna i tilknytning til denne *Þorsteinn* som er nemnd. I den bevarte delen av innskrifta lyt sekvensen **her:ero** sjåast som ei asyndetisk relativsetning med **runar:þesar** som antesedent, om sekvensen skal gi syntaktisk og språkleg meining.

I den siste delen av innskrifta inneber r. 38 eit problem for språkleg tolking. Å oppfatta runa som **n** gir ikkje god meining. Og eit visst atterhald lyt naturlegvis takast mot den løysing det er gjort framlegg om ovanfor med å lesa teiknet som vanderune **a**, språkleg tolka som preposisjonen *á*. Det gir meining om vi då kan sjå sekvensen **þorstæin** som (ein ufullstendig bevart del av) eit genitivshypotagme: *á Þorsteins--*. Vi kan likevel ikkje sjå bort frå at r. 38 her er ei feilrissing, jamvel om innskrifta synest å vera rissa av ein øvd ristari. Ei feilrissing her kan i sin tur ha resultert i at det ikkje er rissa orddelingsteikn, slik denne ristaren elles gjer i 8 av 9 moglege tilfelle. I så fall vil den språklege samanhengen verta endå meir open og uviss.

Innskrifta er funnen i ein kontekst som tilseier relativt høg alder i dette trondheimsmaterialet. Det kan difor vera av interesse for spørsmålet om kronologi i utvikling av mellomalderunneskrifta å registrera at sekstenteiknsfuþorken i alle fall er utvida med teikna **æ** og **e** i ei innskrift som dette. Diverre gir innskrifta oss ikkje høve til å sjå om ristaren også har nytta tilsvarande utvidingar med teikn for konsonant (jf. Hagland 1994c: 260f.).

Eit språkleg drag ved denne innskrifta synest å kunna vera med og knyta henne til Trøndelag. I formene **ero** og **uarom** er den trykklette vokalen markert med **o** og ikkje **u**. Det tyder på at ristaren her både i udekkja og dekkja stilling har følgd den distribusjonen av vokalar trykklett staving som vi ventar å finna i samband eit vokalharmonisystem. I dette tilfellet /o/ etter opphavleg kort /e/ og etter lang /a/.